

BÍBLIA DOS JERÓNIMOS

Um tesouro entre fólhos

Em Abril de 1494, o mercador de Florença **Clemente Cipriano Sernigi** encomendou, por contrato notarial, a **Vante Gabriel de Atavante**, uma **Bíblia** e mais um volume do **Mestre das Sentenças**, de Pedro Lombardo. Permanece a dúvida sobre quem encomendou a obra.

Mas uma coisa parece certa: a Bíblia dos Jerónimos foi **mandada fazer para D. Manuel I**. Toda a heráldica presente o confirma: as **armas**, a **cruz da Ordem de Cristo**, as **esferas armilares**.

São 7 magníficos volumes, profusamente iluminados, que **D. Manuel I legou ao Mosteiro de Santa Maria de Belém**, da Ordem de São Jerónimo, no seu testamento de 7 de abril de 1517

Bíblia dos Jerónimos, vol. 1

PROLOGVS PRIMVS VENTRABILI
FRATRI N. COLAIE LYRA ORDINIS
SERAPHICI FRANCISCI IN VESTA
MONTANI V. P. DE COMMEN
DATIONE SACRE SCRIPTURE IN GE
NERALI INCIPIT. ANNO DOMINI M. CC. LXXIIII.

Incipit. Huiusmodi scripturae, etiam quodam
modo sunt in seipso. Scilicet, sicut a
philosopho videtur, excluditur ad seipsum
respondendum in seipso. Quod si potest
esse in seipso, excluditur ad seipsum
respondendum de seipso. Sicut et
philosophus videtur, excluditur ad seipsum
respondendum de seipso. Sicut et
philosophus videtur, excluditur ad seipsum
respondendum de seipso.

posse habere in seipso, et per seipsum
tunc, quod dependet ex seipso, unde dicitur
in de anima, quod intelligit seipsum, et sic
est in seipso, et sic in seipso, et sic in seipso.
Sicut et philosophus videtur, excluditur ad seipsum
respondendum de seipso. Sicut et philosophus
videtur, excluditur ad seipsum respondendum
de seipso. Sicut et philosophus videtur,
excluditur ad seipsum respondendum de seipso.
Sicut et philosophus videtur, excluditur ad seipsum
respondendum de seipso. Sicut et philosophus
videtur, excluditur ad seipsum respondendum
de seipso. Sicut et philosophus videtur,
excluditur ad seipsum respondendum de seipso.

CAPITVLVM PRIMVM

u Cunctis aduertit eorum et iniquos hereticorum
dam de sepultura sua in terra promissionis: an
subleuatur. x. A sportare uobiscum estis mea
non enim aduertit eos quod statim post mor
tem aut portarent illuc corpus suum: sicut por
tatione corporis patris sui: et sicut portata est
corpora fratrum suorum: ut dicit Iosephus: ut
per hoc quod corpus Ioseph remaneret in egi
pto: memoria beneficiorum eius duraret in
terris: apud egyptios et sic faceret erant
filiis israel inter ipsos manentes. y. R. spiritus
est in loco in egipto: non dicit sepulchrum: sed
estis eius dicitur sepulchra in siceben lotue xxi
iii. ubi dicitur sepulchra: ex quo patet quod
talis sepulchrum fuerit in aliquo loco usque ad te
per quo alibi transierunt ad remanendam: no
dicitur nec est sepulchra: et per consequens ut
videtur de tali sepulchro non est portio ex
nomine portulanda: R. autem quare Iose
phus fuit ita sollicitus aduertare filios israel de
sepultura ossium suorum in terra promissionis
videtur fuisse: quia habuit spiritum propheti
cum ut patet ex predictis: et ideo per eum
mortalium et reuerentiarum interea illa: et per
consequens multa. Et postea dicitur cum eo
reuerentia ut habetur Math. xxv
et ideo uerisimile est quod
sepulchra reuerentia cum
obito eorum est ho
mor in loco
secundum
amen.

POSTILLA FRATRIS NICOLA
DE LYRA SUPER GEN: FINIT
INCIPIT LIBER HELLESMOTH
QUEM NOS EXODI DICIMVS:
CAPITVLVM PRIMVM.

in egiptum cum iacob. Singula cum dicitur
sunt interpretate: Ruben, Symeon, Lou, Iuda
Kachar, Zabulon, et beniamin, dan, et nap
talam: quod et alii. Erant uero omnes an
corum qui egressi sunt de ierde iacob loco
Ioseph autem in egipto erat: Qui mortuus est
in egipto interitus eius in egipto: et
filius israel creauerunt: et quasi gemerunt in
opibus suis. In iherosolima implerunt
terram: Surrexit interea rex novus super egi
ptum: qui cognoscebat ioseph. Et ait ad popu
lum suum: Ecce populus filiorum israel
et fortior nobis est: Venite sapienter opima
mus eum: ne forte multiplicetur: et si ingre
rit contra nos bellum: addatur inimici nostri
expugnatio nobis: egredietur de terra: Pre
parat itaque, et magister operum de affliget
eos oneribus: Edificaueruntque in bet taberna
culorum: pharaon pharaon et R. aniel. Qu
tempore opprobriant eos tanto magis multiplicabi
tur et credebant: Oportet filios israel egiptum
et affligebant illud et et usque ad eum
ad amaritudinem perducere uitam: tunc op
bus dicitur: lani et lani: omnia simulata quo
interre operibus premebantur: Dicitur autem
rex egipti obteuerunt hebreos: quoniam
ita uocabatur: sepulchra: altera pharaon: pro
prietas eius: Quando obteuerunt hebreos: et

Bíblia dos Jerónimos, vol. 2

Bíblia dos Jerónimos, vol. 3

Bíblia dos Jerónimos, vol. 4

Bíblia dos Jerónimos, vol. 5

INCIPIT PROLOGVS BEATI HIL-
RONYMI PRESBYTERI IN EZE-
CHIELEM PROPHECIAM

Z
E
C
H
I
E
L
P
R
O

Incipit prologus beati Hil-
ronymi presbyteri in ezechielem
propheciam. Incipit prologus
beati Hilronymi presbyteri in
ezechielem propheciam. Incipit
prologus beati Hilronymi pres-
byteri in ezechielem propheciam.

Incipit prologus beati Hil-
ronymi presbyteri in ezechielem
propheciam. Incipit prologus
beati Hilronymi presbyteri in
ezechielem propheciam. Incipit
prologus beati Hilronymi pres-
byteri in ezechielem propheciam.

INCIPIT EXPOSITIO PROLOGI IN
LIBRVM EZECHIELE PROPHETE

Incipit expositio prologi in
librum ezechiele prophecie. Incipit
expositio prologi in librum
ezechiele prophecie. Incipit
expositio prologi in librum
ezechiele prophecie.

Incipit expositio prologi in
librum ezechiele prophecie. Incipit
expositio prologi in librum
ezechiele prophecie. Incipit
expositio prologi in librum
ezechiele prophecie.

INCIPIT LIBER PRIMVS MACH-
BEORVM CAPTYVVM PRIMVM

T
F
A
C
T
V
M
E
S
T
P
O

Incipit liber primus Mach-
beorum captivum primum. Incipit
liber primus Machbeorum captivum
primum. Incipit liber primus
Machbeorum captivum primum.

Incipit liber primus Mach-
beorum captivum primum. Incipit
liber primus Machbeorum captivum
primum. Incipit liber primus
Machbeorum captivum primum.

Bíblia dos Jerónimos, vol. 6

Bíblia dos Jerónimos, vol. 7

“Liber sententiarum”, por Pedro Lombardo

LIBER PRIMVS

INCIPIT SENTENTIAE LIBER PRIMVS DE MYSTERIO TRINITATIS

ETERIS AC NOVE LE
gis conuenientiam diligenti indagat
ne etiam atq; etiam considerantibus
nobis prout de gratia innotuit sacre
pagine tractatum circa rei uel signa
precepta uel uerba. Vt enim egregius
doctor Augustinus ait in libro de doc
trina christiana. Omnis doctrina uel
res est uel signorum. Sed res etiam per
signa discuntur. Proprie autem hic res

appellatur que non ad significandum aliquid adhibentur. Signa uero
quorum usus est in significando. Eorum autem aliqua sunt quorum omnis
usus est in significando non in iustificando id est quibus non utimur nisi
aliquid significandi gratia: ut aliqua sacramenta legalia: alia quae non solum signifi
cant sed conferunt sed quod intus adiuuet sicut euangelica sacramenta.
Ex quo aperte intelligitur quae hic appellantur signa. res ille uidelicet que
ad significandum aliquid adhibentur. Omne igitur signum cum res aliqua
est quod enim nulla res est omnino nihil est. ut in eodem Augustinus ait. Non autem
conuerso omnis res signum est quia non adhibetur ad aliquid significandum.

TERTIUS

periculo erratur uel non.
De perurio. **A**n sit perurium
quod non est mendatum.
Detriplex modo perurii. **A**n
iuratio sit malum. **E**t iuramento
quod fit per creaturas. **Q**ue iu
ratio sit grauior. **A**n que fit per
deum an que fit per creaturas: uel per
euangelium. **Q**uid est dicere per deum.
De illis qui iurant per falsos deos.

Quod iuramentum uel promissio
contra deum facta non est tenendum.
Si est perurium qui non facit quod
incaute iurat. **D**e illis qui uerborum
calliditate iurant. **D**e illo qui
cogit aliquem iurare. **Q**uare lex
dicitur comprimere manum non animam.
Que sit littera occidens. **D**e le
gis et euangelii distantia.

Huius uoluminis de uetera sub copen
te enim rationis ordo postulat ut qui in
primo libro de inexplicabili mysterio summe trinitatis irrefra
gabili sanctorum attestacione aliquid diximus. ac deinde in se
cundo libro conditionis rerum ordinem hominisque lapsum sub certis auc
toritatis regulis insinuauimus. de eius reparatione per gratiam mediato
ris dei & hominum prestita: atque humane redemptionis sacramentis. quibus
contritiones hominis alligantur ac uulnera peccatorum curantur.
Consequenter in tertio & in quarto libro disserimus. ut samaritanus
ad uulneratum. medicus ad infirmum. gratia ad miserum accedat.

Incipit Tertius liber sententiarum. de in Carnatione uerbi.

VM VENIT ERGO
plenitudo temporis ut ait apostolus. misit
deus filium suum factum de muliere.
factum sub lege. ut eos qui sub lege erant
redimeret ut adoptionem filiorum dei reciperent.
Tempus autem plenitudinis dicitur tempus
gratie. quod ab aduentu saluatoris ex
ordium sumpsit. hoc est tempus mise
rendi & annis benignitatis in quo gratia
et ueritas per iesum christum facta est.

Gratia quae per caritatem impletur quod in lege precipiebatur. Veritas
quia christi per aduentum exhibetur atque perficitur humane redemptionis

Levada para França

Por ocasião da primeira **invasão francesa**, em 1808, **Junot** levou esta magnífica obra para França.

Albúm de campanha [...] da Guerra Peninsular. Torre do Tombo, Códices e documentos de proveniência desconhecida, n.º 212

Reclamada

Em Julho de 1814, o **abade do Mosteiro de Santa Maria de Belém** fez um requerimento para o governo português, por intermédio de D. Miguel Pereira Forjaz, ministro dos Negócios Estrangeiros, com a **descrição dos sete volumes iluminados** constituindo o corpo da Bíblia com a glosa, propondo a sua **restituição**.

Bibliografia

A Bíblia dos Jerónimos. Estudos Martim de Albuquerque, Arnaldo Pinto Cardoso; fot. Massimo Listri; pref. Pedro Dias. Lisboa: Bertrand; Milano: FMR spa Società del Gruppo Art'è, 2004. ISBN: 972-25-1398-2. Existente na Torre do Tombo, Biblioteca 75.05 REF, SV 408/04 DEP.

COSTA, José Pereira da - A Bíblia dos Jerónimos. Lisboa: Imprensa Nacional - Casa da Moeda, imp.1981. (In memoriam Ruben Andresen Leitão). Existente na Torre do Tombo, Biblioteca SV 282(1-3)/99, SV 9046 (11).

Vi o Reino Renovar: Arte do tempo de D. Manuel I. Lisboa: MNAA; INCM, 2021. ISBN978-972-27-2946.8. Portugal, Torre do Tombo, Biblioteca 215/21 C.E. 1007

Arquivo Nacional da Torre do Tombo

2021